

Смоляр С. Вікові особливості розвитку креативності дітей молодшого шкільного віку. Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.) / ТДАТУ: ред. кол. Ломейко О. П., Єременко О.А., Михайлов В. В [та ін.]. Частина 1. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. С.304–307.

Смоляр Світлана
магістрантка спеціальності «Початкова освіта
та образотворче мистецтво»
Науковий керівник: Павленко В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир)

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У результаті багаторічних досліджень та експериментів, присвячених вивченню креативності, накопичений великий фактичний матеріал, який свідчить про те, що на рівень розвитку креативності людини має вплив складний комплекс когнітивних, особистісних, мотиваційних та ситуаційних процесів.

Серед робіт, присвячених вивченню креативності, умовно можна виділити два напрямки досліджень. У рамках першого вивчаються зв'язки між інтелектом і креативністю, другого – складають дослідження особистісних та мотиваційних рис креативів. Результати робіт, здійснюваних в рамках даного напрямку, багато в чому відповідають один одному і показують, що високо креативних індивідів відрізняють наполегливість, незалежність, самоповага, енергійність, відкритість досвіду, внутрішня мотивація.

Перший хто спробував вказати на важливість креативності – це В. Джеймс. Він виділив психологічну властивість, яку назвав проникливістю, в основі якої лежить асоціативний процес, головним чином асоціація подібності. У слід за Джеймсом висунув свої припущення німецький психолог Г. Мюллер. Він підкреслював, що одночасна активація багатьох елементів на основі такої асоціації породжує сузір'я активних елементів мозку, внаслідок чого виникає рішення.

Дж. Гілфорд розглядав креативність як загальну творчу здатність і узагальнив всі інтелектуальні здібності, які характеризують креативність до шести параметрів: здатність до виявлення проблем, «швидкість думки», оригінальність, гнучкість, здатність удосконалювати об'єкт, здатність розв'язувати проблеми.

Пізніше Е. Торренс допрацював діагностичний метод Дж. Гілфорда, яким в цей час вимірюють 4 показники: *оригінальність, швидкість, гнучкість і розробленість*.

Дослідження так само знаходять відгук у роботі Ф. Вільямса. Він створює когнітивно-афективну модель, яка комбінує когнітивні процеси, запропоновані Дж. Гілфордом, з різними афективними процесами. Ф. Вільямс передбачав неможливість відділення когнітивних процесів креативних людей від емоційних розумових процесів. На основі цього припущення автор створює тест дивергентного мислення (Test of Divergent Thinking) і дивергентного переживання (Test of Divergent Feeling). Зв'язок інтелекту і креативності підкреслював і Я. Пономарьов. Згідно з його дослідженням, творчий акт включається в інтелектуальну діяльність на таких етапах: *етап постановки проблеми* – активна свідомість, на *етапі розв'язання* – пасивна свідомість, на *етапі відбору і перевірки* правильності розв'язання – знову активізується свідомість [3].

Вивчаючи креативність, слід мати на увазі специфіку її прояву на різних вікових етапах і динаміку її вікового розвитку особистості, тобто необхідно звернути увагу на онтогенетичний аспект цієї проблеми.

Онтогенез вивчає розвиток психіки індивіда протягом життя особистості. У сферу онтогенезу креативності входить дослідження вікових особливостей розвитку творчої індивідуальності й розкриття закономірностей окремого індивіда в процесі творчої діяльності [2, с. 56–58].

Молодший шкільний вік являє собою сенситивний період для розвитку креативної активності, оскільки дитина активна і допитлива за своєю природою. Тому важливого значення набуває проблема розвитку креативності

учнів як вищого рівня всіх видів активності в молодшому шкільному віці. Саме в початковій школі найбільш ефективно формується вміння працювати нестандартно.

Молодший шкільний вік включає дітей від 6 до 10 років. Як вже зазначалося, кожен віковий етап характеризується особливим становищем дитини в системі суспільних відносин. У зв'язку з цим життя дітей різного віку заповнене специфічним змістом: особливими взаєминами з навколишніми людьми і особливою, провідною для даного етапу розвитку діяльністю – грою, навчанням, працею. У дітей молодшого шкільного віку з'являється ясно виражене прагнення до того, щоб зайняти нове, доросле становище в житті і виконувати нову, важливу не тільки для них самих, але і для оточуючих діяльність. Це реалізується в прагненні школяра до навчання як нової соціально значущої діяльності [3, с. 19].

Постійне зіткнення дітей цього віку зі всілякими поняттями світу дорослих і психологічний настрій засвоювати, вивчати призводять до характерного наївного та ігрового ставлення до деяких знань. Їм взагалі не властиво замислюватися про будь-які складнощі й труднощі. Вони легко і безтурботно ставляться до всього, що не пов'язано з їх безпосередніми справами. Долучаючись до сфери пізнання, вони продовжують грати, а засвоєння багатьох понять значною мірою зовнішнє, формальне.

У молодшому шкільному віці діти легко освоюють складні розумові навички та форми поведінки (читання, рахунок, письмо), що свідчить про величезні резерви дитячого сприйняття і великі можливості саме формального, ігрового підходу до навколишнього світу.

Деякі дослідники відзначають наявність суперечності в розумовому розвитку молодших школярів: невідповідність між тим, чому вчать дітей, і ступенем їх розумової й моральної зрілості. Це проявляється в тому, що діти приходять до школи з певним життєвим досвідом, але починають з азів долучатися до людської культури. Вони освоюють писемну мову, в той час, як абсолютно вільно володіють розмовною мовою.

Така невідповідність між проявами інтелекту дітей у розмовах й іграх, з одного боку, і в заняттях з письма і рахунку, де вони лише починають опановувати знаряддями розумової діяльності, – з іншого, вказує на відсутність достатнього зв'язку між змістом навчальних занять і реальними можливостями дітей.

Розумовий розвиток проходить через три стадії: *перша* – засвоєння дій по виділенню властивостей речей та побудова моделей; *друга* – усунення розгорнутих дій та формування дій у моделях; *третья* – усунення моделей і перехід до розумових дій з властивостями речей та їх зв'язками [2].

Змінюється і сам характер мислення дитини. Розвиток креативного мислення призводить до якісної перебудови сприйняття і пам'яті, до перетворення їх в довільні, регульовані процеси. У вчених не викликає сумніву той факт, що мислення дитини якісно відрізняється від мислення дорослої людини, і що розвивати мислення можливо, тільки спираючись на знання особливостей кожного віку. Мислення дитини проявляється дуже рано, у всіх тих випадках, коли перед дитиною виникає конкретне завдання. Завдання це може виникнути стихійно (придумати цікаву гру).

Допитливість дитини постійно спрямована на пізнання навколишнього світу і побудову своєї картини цього світу. Дитина, граючи, експериментує, намагається встановити причинно-наслідкові зв'язки. Вона змушена оперувати знаннями, а при виникненні деяких задач дитина намагається розв'язати їх, реально підбираючи різноманітні варіанти розв'язку. Дитина уявляє собі реальну ситуацію і як би діє з нею у своїй уяві.

Л. Виготський вважав, що саме молодший шкільний вік є періодом активного розвитку мислення. Цей розвиток полягає перш за все в тому, що виникає незалежна від зовнішньої діяльності внутрішня інтелектуальна діяльність, система власне розумових дій.

Одне з найважливіших педагогічних завдань даного періоду полягає в тому, щоб навчити молодших школярів вчитися легко й успішно. Головна цінність навчання полягає не в накопиченні обсягу знань, а в засвоєнні цих

знань і вдосконаленні навичок роботи. Молодші школярі найчастіше бувають зацікавлені не змістом предмета й методами його викладання, а своєю участю у вивченні цього предмета: вони з більшою охотою займаються тим, що добре виходить. З цієї точки зору будь-який предмет можна зробити цікавим, якщо дати дитині відчуття ситуацію успіху.

Молодший шкільний вік – період вбирання, накопичення знань, період засвоєння. Важливими умовами розумового розвитку в ці роки є:

- наслідування багатьох дій і висловлювань;
- підвищена вразливість, сугестивність;
- спрямованість розумової активності на те, щоб повторити і внутрішньо прийняти.

Кожна з цих властивостей виступає, головним чином, своєю позитивною стороною, що є сприятливою для збагачення і розвитку психіки. Розглянуті особливості молодшого шкільного віку роблять істотний вплив на пізнавальні можливості дітей, обумовлюють подальший хід загального розвитку і є факторами становлення креативності як загальної універсальної властивості.

Креативність є важливим аспектом у життєвому шляху людини, вона допомагає відчувати себе творцем свого життя, не боятися ризикувати, дивитися на проблему з різних сторін.

Список використаних джерел

1. Зак А. Как развивать мышление у детей. Наука и жизнь. 1998. №9. – С.56–58.
2. Павленко В.В. Проблемы педагогического мастерства учителя в педагогике прошлых эпох. Вектор науки. Серия «Педагогика, психология», 2010. № 3 (3). С. 95–98.
3. Пономарев Я.А. Психология творческого мышления. Москва, 1960. 352 с.
4. Яковлева, Е.Л. Психологические условия развития творческого потенциала у детей школьного возраста. Вопросы психологии. 1994. №5. С.37–40.